

Actes de les
**V Jornades
d'Estudis
Locals de Felanitx**

7 i 8 de febrer de 2020
Saló d'Actes de la Casa de Cultura de Felanitx

Coordinació i edició
Miquel Àngel Vicens i Siquier

Consulta *on line*
www.amicsclosos.cat/5jornades

EDICIONS AMICS DELS CLOSOS

Dipòsit Legal
PM 971-2020

Imprès en **Edicions Talaiots**, novembre 2020

El llibre que teniu a les mans és el fruit de l'esforç i la dedicació que els autors han plasmat en el seu treball. A tots ells i a aquelles persones i institucions que han contribuït a la realització i l'edició de les actes de les V Jornades d'Estudis Locals de Felanitx, moltes gràcies.

Enguany (el 2020) serà recordat per l'impacte de la pandèmia de la Covid19, poc ens pensàvem quan organitzarem la cinquena edició de les Jornades d'Estudis Locals, de manera conjunta entre el Centre Cultural - Ajuntament de Felanitx i l'associació d'Amics dels Closos de Can Gaià, tot el que ens ha succeït. Els seus efectes també s'han fet notar a algunes de les propostes que es presentaren dins les V Jornades a principis de febrer, impedit que es poguessin encarar o acabar de la forma prevista o fins hi tot havent de renunciar a presentar-les, finalment. Així mateix, en alguns dels treballs els manca una adequada revisió final dels autors. Si s'observen errades, imprecisions o incongruències en demanem per endavant disculpes.

Els Amics dels Closos hem hagut de cancel·lar o repensar les nostres activitats, de fet ha sigut un any amb poques activitats, i les que hem pogut realitzar a partir del març han estat en format reduït i amb suport de les xarxes social. De tota manera el nostre compromís a favor del coneixement, tant en l'àmbit local com en el més general o especialitzat, no ha defallit. Aquest llibre és un clar exemple, així com la col·laboració en la *Reunió Científica d'Arqueomalacologia de la Península Ibèrica* celebrada a Ciutat el mes de novembre del 2019 i que les seves actes s'estan enllestint per publicar-les, si tot va bé, a principis del 2021. Així mateix, ben prest començarem a preparar la realització de les VI Jornades d'Estudis Locals per a principis del 2023, des de aquí volem fer una crida a la seva participació. En cada edició descobrim nous aspectes de la nostra història i de la nostra societat, que ens encoratgen a seguir treballant per a la seva difusió.

Miquel Àngel Vicens i Siquier

President de l'Associació dels Amics dels Closos de Can Gaià

El mes de febrer de 2020 es varen celebrar les V Jornades d'Estudis Locals a Felanitx. Unes jornades que normalment se duen a terme cada 3 anys al nostre municipi i que organitzen de forma conjunta els Amics dels Closos de Can Gaià i el Centre Cultural de Felanitx. Varen tenir sort, un mes més tard ens confinaven per mor de la covid-19, la pandèmia del segle XXI, haurien d'haver esperat però no va ser així.

Va ser un cap de setmana on es dugueren a terme diferents xerrades, un recorregut per la història en diferents àmbits i que s'han succeït o tenen relació amb el nostre municipi. Els Amics dels closos fan una gran feina i donen l'oportunitat de mostrar el que fan al seu dia a dia a tota la gent que dediquen el seu temps bé sigui d'investigació, educació, cultura, art, història o tradicions. Els anim a que continuïn amb aquesta tasca perquè enriqueixen la ciutadania amb la seva saviesa i visió.

Jaume Monserrat Vaquer
Batle de Felanitx

LLIBRES I OBRES ARTÍSTIQUES DEL DR. BINIMELIS

Onofre Vaquer Bennasar

VAQUER BENNASAR, O. (2020). Llibres i obres artístiques del Dr. Binimelis.
V Jornades d'Estudis Locals de Felanitx: 1 -

INTRODUCCIÓ

Els inventaris, que trobam entre els protocols notariais, ens permeten veure quins llibres i quines obres artístiques hi havia a les cases particulars. Sobre llibres el pare Llompart (1975-1997) havia publicat "El Llibre català a la Casa mallorquina (1350-1550)" i Hillgarth (1991) en dos volums "*Readers and books in Majorca, 1229-1550*". Al segon volum de la nostra tesi (Vaquer, 1988: 954-964) oferiem tres biblioteques de la segona meitat del XVI, una d'elles de 272 títols. Jaume Sastre Moll publicà "L'obra pictòrica com element decoratiu sumptuària i devocionari a les llars medievals mallorquines, en el trànsit a la Modernitat". Vaig publicar (Vaquer, 2006) l'article "Llibres i retaules en cases mallorquines: segle XVI, segona meitat".

Presentam un inventari del 1669 amb molts de quadres i llibres d'un ex-rector de Felanitx, Jeroni Binimelis, Dr. teòleg, beneficiat a la Seu. Pere Xamena (1991:44) diu que nasqué a Felanitx a finals del segle XVI, que fou rector des de l'any 1638 fins a la seva mort el 1657, i que durant el seu rectorat fou construït l'antic retaule barroc de l'altar major de la Parròquia i va ser adquirida una casa que ara forma part de la Rectoria actual. S'equivoca Xamena al dir que va néixer a Felanitx i que morí el 1657. Va fer testament¹ el 3 de febrer de 1667 pel que sabem que era fill de Mateu (notari), cunyat de Joan Crepí, apotecari, casat amb la seva germana Bàrbara, i que altres germans eren Joan Baptista (dr. en Medicina), Antoni, Joana (monja de Santa Clara, a qui li deixa renda de 8 lliures i 4 quarteres de blat anuals), i que tenia una neboda anomenada Caterina Soler i Binimelis.

Cap d'aquests personatges els trobam a les fitxes de la reconstrucció de famílies de Felanitx (hom les pot veure al web www.linatgesdemallorca.com) per la qual vàrem buidar tots els llibres de batejos, casaments i defuncions. Va morir, segons anotació del notari damunt el seu testament, el 18 d'agost de 1669.

INVENTARI DE LES SEVES PERTINENCES A CIUTAT

El notari felanitxer Jordi Barceló, *Cordella*, que vivia a ciutat, fa un inventari de les obres artístiques i llibres que tenia a ciutat. No indica la casa ni altres objectes, excepte llençols de Gènova i moneda procedent de la venda d'un esclau. L'inventari és del 22 d'agost de 1669 i en ell trobam: 3 escultures, 4 mapes de 4 parts del món, 13 quadres vells i 36 quadres dels que s'indica la temàtica però no l'autor. 17 quadres representen sants, 5 batalles (una naval i una en que apareix Sant Jaume), 5 escenes bíbliques, 6 bodegons, 2 paisatges i un de Mallorca pintada. La llargària dels quadres va de 8 a 12 pams, la majoria té 9 i 10 pams. Tenia molts de llibres per aquella època, quasi tots de temàtica religiosa i en llatí, de 127 toms dona títol en llatí, de 66 no està clara la llengua per no donar el títol exacte, com per exemple 10 toms d'obres de Sant Agustí, 20 toms del pare Suárez o *Consilio* de Trento, però la majoria estaria en llatí, hi ha un mínim de 9 obres en castellà i dues o tres en català, una el sínode del bisbe Bauçà, altre *De les excellentias del nom de Jesús* i una possible tercera, *La vida de St. Thomàs de Aquino*. Hi ha alguna obra jurídica com 6 toms del *Corpus Juris Civilis*, la recopilació de dret romà de Justinià. Tenia 3 bíblies, 2 breviaris romans i un missal. No tenia cap obra literària i un exemplar del *Malleus Maleficarum* (Martell de les Bruixes) que tingué la seva primera edició a Alemanya el 1486. No tenia cap obra literària com trobam a altres inventaris on hi ha poesia italiana (Petrarca, Dante), obres com el *Lazarillo de Tormes*, i llibres d'història com tenia de Pere de Pacs, senyor de Felanitx (veure Vaquer, 1988:954-955), *La Celestina*, *Orlando Furioso*, obres d'Ausies March i clàssiques d'autors com Plauto. Té obres de pares de l'església (com St. Joan Crisostomo, St. Gregori Magne), de frares castellans com Domingo de Soto, St. Joan de la Creu o Suárez.

OBRES ARTÍSTIQUES

Les obres artístiques eren les següent:

Un santcristo de marfil, un *Agnusdei* guarnit de flors de *canyetillo*, una busca de Cristo, un quadre d'una batalla a l'oli de 9 pams de llarg, un quadre de Nostra Senyora quan fugia d'Egipte de 10 pams de llargària, altre de la mateixa llargària de la història de Jonàs profeta, altre de batalla de vaixells de 9 pams, altra de St. Antoni de 7 pams, altre de St. Francesc caputxí de 7 pams, altre de St. Jordi de 7 pams, altre de St. Joan Baptista quan *baptitzà* Nostre Sr. de 7 pams, un de St. Pere de 6 pams, un de St. Domingo de 5 pams, un dels deixebles d'Emaús de 9 pams, un de la història de St. Rafel i Tobies de 9 pams, un de St. Martí de 9 pams, un de St. Francesc de 9 pams, un de St. Pere de 9 pams, un d'una gruta de 10 pams, un d'un *despenyadero* d'aigües de 10 pams, un de St. Sebastià de 9 pams, un de St. Tomàs de Vilanova de 9 pams, un de St. Bruno de 9 pams, un de Mallorca pintada de 10 pams, un de St. Francisco de Paula de 9 pams, un de St. Antoni de Viana de 9 pams, un d'una batalla de 12 pams, un amb la batalla de St. Jaume de 12 pams, un de St. Joan Baptista de 8 pams, un de St. Jeroni de 8 pams, altre d'una batalla, altre batalla de 9

pams, altre de floreta i fruitera, altre de floreta i fruitera, 4 petits de fruiteres, 4 mapes de 4 parts del món, 13 quadres vells, llençols de brinet de Gènova.

LLIBRES

10 toms d'obres de St. Agustí, dos toms de l'abat Ruberto, un de Maldonado, dos toms morals de Filiutio, 5 toms de St. Joan Crissostomo, dos de St. Gregori Magno, 3 de les obres de Navarro, 3 llibres 5 toms de les obres de St. Ambròs, llibre de les disquisicions màgiques de Martín del Rio, 9 toms de les obres del P. Vasques, Octaviano de Judo de la companyia de Jesús, 2 toms duplicats de Vasques, Jacobo Pinto de la companyia de Jesús *De Cristo Crucifixo*, dos toms de Chrisostimo Gavello *Capitio ordinis predicatorum*, un tom d'Oliver *In ecclesiastico*, un tom de Mendo *in bullam cruciate*, una Bíblia en fol lletra antiga vella, 20 toms d'obres del P. Suárez, dos toms de Rocafull, dos toms Iribarne franciscano sobre el quart llibre de sentències, un tom *Governador Christiano* de Marches, dos toms *Predicables* d'Ortensi, *Philosophia Moral* de Torres, *Alçaçer in Epcalipsim*, *Sumel mercenari*, dos toms de Baesse *In evangelia*, Curiel *In primam secunde*, *Tota la scriptura* sense nom d'autor, Lao carmelita *In primam*, dos toms de Soto, diversos predicables de fra Francisco de Santa Ana menor, un vocabulari eclesiàstic, un tom de Mendossa *In regrissio*, un tom de fra Pedro de Aragón agustino, *Recuerdos políticos* de Salmerón mercenario, un tom dels sants pares, St. Lleó Magno, St. Maximo, St. Pedro Grisólogo i altres, una Bíblia en folio vella de lletra antiga, Ambrosio Calepino, dos toms Gabriel Álvarez *in izaïam*, Salas *De legibus*, *Annales* de Baronio, *Annales* Torniello, 3 toms de Pina *In Ecclesiasticum*, dos d'ells duplicats, *Predicatble* festivitats de sants de fra Miguel de la Sierra, 4 toms de les parts de St. Tomàs, *Legius de Justitie et Jure*, *Cardinalis Caietani*, *Pedicatble* de Hurtado de Mendoza franciscano, un tom del venerable Beda *In proverbialia et in cantria*, Pineda *In Job*, Totes les obres de St. Llorenç Justiniano, 2 toms de Baptista *In primam*, un tom de Velázquez *In Phalmum*, dos toms del mateix Velázquez *In epistolem et philipenses*, dos toms Joannes de Assor, sis toms de Diana que contenen parts de les seues obres i la *Summa*, 3 toms de Bonaçina, un tom de les obres morals de Lajinan, dos toms de Fagundes *In decalogum*, tres llibres en un tom de Sanxes *De matrimonium*, 4 toms en 3 volums de Belardino *De controvertiis fidei*, dos toms de Ricardo de Mediavilla *Super quartuor libro sententiarum*, atre llibre *Annales de Nra. Sra.* de Aiarme, altre llibre de Remigio *In salmis*, un tom de Barrades *In evangelia*, dos toms de Bannes, un llibre de Àvila *De censuris ecclesiasticis*, un tom in quarto de Bonaçina *De contractibus et retitutione*, altre tomo in quarto *Thesaurus religiosum*, altre tomo in quarto *Moranchia mistica* de Zamora, dos tomos in quarto de Cuteberto *De veritate corporis et sanguinis domini in Eucaristia*, *Retorica christiana* de P. Scardo de la companyia, 6 tomos in quarto de *Dies predicables*, altre tomo in quarto de Belarmino *De Scriptoribus ecclesiasticis*, altre tomo in quarto Possevino *De officio curatti*, altre llibre in quarto la vida de fr. Lluís Bertran, altre llibre in quarto *La quaressma* de fr. Àngel, altre llibre in quarto *Summa* de Ledesma, altre llibre in quarto Soto *De natura et gratia*, altre llibre in quarto Truyench *In bullam*, dos toms in quarto *Predicables* de Andrade, altre llibre in quarto Angles *In 2m. librum sententiarum*, altre llibre in quarto *St. Hieronim in vitas patrum*, altre llibre in quarto *Istoria de predicadores* de Urreta, altre llibre in quarto *Probesa religiosa* de Sanedo, 3 tomos in quarto del *Incognit super psalmos*, altre llibre in quarto *Compendi* de Anriches, altre llibre i quarto Urtado *De incarnatione*, altre llibre in quarto Illarion *Super evangelia*,

altre llibre in quarto *Vida de Santa Magdalena* de Pacis, altre llibre in quarto *Laurea evangelia* fr. Àngel, altre llibre in quarto Sínodo de 1636, dos tomos *Moanarchia mistica* de Zamora, in quarto, altre llibre in quarto *Summa* del padre Escobar, altre llibre in quarto *Tesoro escondido* (de) Salmerón, altre llibre in quarto *Santoral* de Quintero, altre llibre in quarto *Marial* de Antolín Pérez, altre llibre in quarto *Los blasones de la Virgen*, altre llibre in quarto Diego Morillo *De passione*, altre llibre in quarto *Campaña spiritual* de Paredes, altre llibre in quarto *Discursos* de Arias, altre llibre in quarto *Summa Toleti*, altre llibre in quarto *Summa* de Lezama, altre llibre in quarto *Discursus de Arte midoro*, un llibre in octavo *La vida de St. Thomàs de Aquino*, altre llibre in octavo Lecano *De sacramentis*, tres tomos in octavo *Malleus malificarum*, tres tomos in octavo de Vilar, altre Bíblia in octavo de lletra vella, altre llibre in octavo *Summa moral* del P. Ginard, altre llibre in octavo *De les excellentias del nom de Jesús*, un llibre in quarto *Summa* de fr. Juan de la Cruz, altre llibre in octavo Trullench *De jure parrochi*, altre llibret *Summa* de Cayetano, altre llibret *Consilio de Trento*, altre llibre March Hieroni Vida, altre llibret *Summa* de fr. Victoria, un llibret *Sínodo* del sr. bisbe Bauçà, 9 llibres intitulats *Bibliotheca Veterum Patrum, Corpus Juris Civilis* 6 tomos, Angelus *Super institutam* 1 tomo, un llibre intitulat Jacobus Calsitius *De pace et tregua*, un llibre intitulat *Misingerius super institutam*, altre llibre in quarto Aurelius Cassiodori *Opera*, un missal bo i dos toms de Breviari romà.

ALTRES PERTINENCES

111 lliures 8 sous procedides del preu de l'esclau cristià que el Dr. Binimelis vivint envià fora al present regne, l'encomenà al patró Joan Tries Crusado per vendre'l².

S'encanten alguns dels seus béns³

- 5 quadros per 84 lliures.
- 2 quadros de St. Jordi i del baptisme de St. Joan per 27 ll.
- 1 quadro de St. Bruno per 23 ll. 7 s.
- 1 quadro de batalles per 38 ll.
- 1 tom de Filosofia Moral de Principes per 2 ll. 2 s.
- 20 toms de Suárez per 5 ll. 1 s.
- 1 libre del pare Ginard per 1 ll. 6 s.
- 1 tom de Mendoza per 13 s.

Un quadre es ven per 38 lliures, preu amb el que es podria comprar una casa no molt luxosa.

BIBLIOGRAFIA – REFERÈNCIES

HILLGARTH, J.N. (1991). *Readers and books in Majorca, 1229-1550*. Centre national de la recherche scientifique, Vol. 1. 1018p.

HILLGARTH, J.N. (1991). *Readers and books in Majorca, 1229-1550*. Centre national de la recherche scientifique, Vol. 2. 1018p.

LLOMPART, G. (1975-1977). *El Llibre català a la Casa mallorquina (1350-1550)*. Analecta sacra tarraconensia: Revista de ciències historicoeclesiàstiques, 49-50. 57p.

SASTRE MOLL, J. (2003). L'obra pictòrica com element decoratiu sumptuària i devocionari a les llars medievals mallorquines, en el trànsit a la Modernitat. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 59: 47-88.

VAGUER BENNASSAR, O. (1988). *Una sociedad del antiguo régimen. Felanitx y Mallorca en el siglo XVI: Sociedad, instituciones, vida cotidiana*. Mallorca: autor. Vol. 2. 990 pp.

VAGUER BENNASSAR, O. (2006). Llibres i retaules en cases mallorquines: segle XVI, segona meitat. *Mayurqa*, 31: 295-323.

XAMENA FIOL, P (1991). *Felanitx mot a mot*. Gràfiques Llopis. 286p.

--

1: Arxiu del Regne de Mallorca, Notari Jordi Barceló. B-668

2: Arxiu del Regne de Mallorca, Notari Jordi Barceló. B-671: 328-337.

3: Arxiu del Regne de Mallorca, Notari Jordi Barceló. B-671: 338-353.

SUMARI

Presentació	7
Conferència inaugural	
<i>Associació Cultural Setmanari Felanitx: nous plantejaments per reforçar el present i encarar el futur.</i>	13
Bàrbara Sagrera i Jerònia M. Pont	
Societat	
<i>Notes històriques sobre la festa i la font de Santa Margalida, patrona de Felanitx.</i>	23
Maria del Carme Pino	
<i>Salers en el terme de Felanitx. Quasi cent anys d'una música tradicional a través del testimoni de quaranta persones.</i>	35
Sebastià Barceló	
<i>El Pacient Actiu a Felanitx, una nova estratègia d'apoderament del malalt crònic.</i>	53
Jerònia M. Pont i Joana Valenz	
Art	
<i>El paper pintat en els interiors de les cases felanitxeres.</i>	63
Magdalena Bennàssar i Josep M. Pomar	
<i>Magdalena Adrover Pizà. Pintant amb el fil i l'agulla</i>	79
Magdalena Bennàssar i Josep M. Pomar	
<i>L'obra escultòrica de Miquel Vadell i Pastor a Felanitx</i>	91
Andreu G. Venyr	
Museologia i documentació	
<i>La col·lecció paleontològica de la Fundació Mn. Cosme Bauçà. Patrimoni natural entre un gran fons cultural.</i>	103
Guillem Mas i Lluís Moragues	
<i>Redescobrint objectes en la Col·lecció Museogràfica Cosme Bauçà. Possible fauna arqueològica.</i>	115
Miquel Àngel Vicens i Bartomeu Salvà	
<i>Felanitx a l'Heraldo de Cristo.</i>	121
Andreu G. Veny	

<i>Llibres i obres artístiques del Dr. Binimelis.</i>	139
Onofre Vaquer	
<i>La reforma interior de Felanitx. Una part del projecte urbanístic dissenyat per Francesc Roca i Simó.</i>	145
Maria Mesquida	
Segles XIX - XX	
<i>Els felanitxers en el repoblament de Son Servera al segle XIX.</i>	159
Pere F. Castro	
<i>El cos de Carabiners a Felanitx (1829 – 1868).</i>	167
Celso Calviño	
<i>Felanitx, 40 anys d'eleccions municipals: 1979 – 2019.</i>	179
Joan Mestre	